

Bijlage motivatie voordracht voor FIP 2024

Johanneke Liemburg: *Geertje Lycklama à Nijeholt (1938-2014). Feministisch strategie*. Uitgegeven door Noordboek, Gorredijk 2023

Lycklama was (onder meer) de eerste beleidsambtenaar internationale vrouwenzaken op het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de eerste hoogleraar emancipatie en vrouwenstudies in Nederland (Wageningen), de eerste hoogleraar women & development (Institute of Social Studies in Den Haag) en de eerste rector magnificus in Nederland (ook ISS). Fractievoorzitter van de PvdA in de Eerste Kamer was de functie waarmee ze haar loopbaan afsloot, al betekende dat niet dat ze stil ging zitten. Ondanks deze sequentie van vaak 'de eerste vrouw die ...' te zijn geweest, was het een ongeplande loopbaan die toch tot grote hoogten leidde. Geertje Lycklama was zowel nationaal als internationaal zeer gewaardeerd zoals ook duidelijk werd bij haar tamelijk onverwachte te vroege overlijden in 2014.

Liemburg heeft een zeer leesbare biografie geschreven van een pionier op het terrein van vrouwenrechten in Nederland én wereldwijd, die resultaten wist te bereiken door haar strategische aanpak en haar enorme netwerk, zonder ooit zichzelf op de borst te kloppen. Lycklama was een verbinder en wars van polariseren. Een van de verdiensten van het boek is dat het leven en werk van een voor het grotere publiek (ook het feministische publiek) minder bekend, maar wel belangrijk, feministe aan de vergetelheid ontrukkt. Ook bij leven was Lycklama in delen van de vrouwenbeweging en vrouwenstudies minder bekend. Juist daarom hebben gastredacteur Frances Gouda en redacteur Saskia Poldervaart in 2007 het eerste exemplaar van *Gemengde gevoelens: Gender, etniciteit en (post) kolonialisme (Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis 27)* aan haar overhandigd.¹ Lycklama had toen al de Aletta Jacobsprijs van de Rijksuniversiteit Groningen ontvangen in 1992.

Volgens de uitnodiging kreeg Lycklama het eerste exemplaar van *Gemengde gevoelens* omdat ze de eerste Nederlandse hoogleraar Vrouwenstudies was die vrouwenemancipatie en ontwikkelingswerk combineerde. Poldervaart zei het belangrijk te vinden dat jonge wetenschappers weten op wiens schouders zij staan. Daar kunnen ze kennis én inspiratie aan ontlene. Lycklama was als één van de weinige wetenschapsters uit de 'Global North' betrokken bij het ontstaan van het internationale netwerk *Development Alternatives with Women for a New Era (DAWN)*, een feministisch netwerk waarin vrouwelijke hoogleraren en onderzoekers uit het mondiale zuiden een leidende rol spelen. De leden van DAWN waren van mening dat de ontwikkeling van de armsten en onderdrukten niet overgelaten kon worden aan rijke landen, en dat vrouwen zelf het heft in handen moesten nemen.

Het onderwerp van het proefschrift waarop Lycklama in 1976 promoveerde, *Migratory and Nonmigratory Farm Workers on the East Coast of the United States*, is bijna vijftig jaar later verrassend actueel: de positie van arbeidsmigranten en daarbinnen het gebrek aan onderzoek naar en erkenning van de benarde positie van vrouwen binnen deze groep. Ze zette in haar wetenschappelijk werk en onderwijs de thema's vrouwen en migratie en vrouwen en arbeid centraal neer. Met o.a. Noeleen Heyzer deed zij onderzoek naar internationale arbeidsmigratie van vrouwen en mensenhandel.

Het vlot geschreven boek van Liemburg verliest zich niet in details en blijft weg van onnodig gepsychologiseer en ahistorische duidingen - dat is verfrissend en haast wel vernieuwend te noemen in het genre.

Lycklama's leven is exemplarisch voor de grote maatschappelijke veranderingen, de emancipatie van vrouwen in een groot deel van de 20ste eeuw. De biografie van een meisje van gereformeerde huize uit een eenvoudig boerengezin op het Friese platteland laat zien wat voor perspectieven er voor hele generaties meisjes en vrouwen gaandeweg

¹ Met dank aan toenmalig redacteur Anna Thomas Tijsseling die de uitnodiging uit haar archief wist op te duikelen.

bereikbaar werden. Tegelijkertijd schetst Liemburg hoe de maatschappelijke betrokkenheid, zo kenmerkend voor veel gereformeerden, zeker op het platteland, evolueerde: waar het (gereformeerde) geloof langzamerhand op de achtergrond verdween, bleef vaak het sociale engagement en de bescheidenheid voorop staan. De zaken die voor Lycklama in haar eigen leven belangrijk waren: onderwijs, economische zelfstandigheid, zelfbeschikking 'gunde' zij ook aan andere meisjes en vrouwen wereldwijd. Zo zette zij zich in voor de ontwikkeling van het werkkterrein wetenschap en praktijk van ontwikkelingsvraagstukken en inzicht in Noord-Zuidrelaties.

Als PvdA senator borduurde Lycklama voort op die ervaring, maar nam ook haar geboorteprovincie als aandachtsgebied onder haar hoede. Al eerder was het haar opgevallen dat de emancipatie van de Friese taal voorspoediger verliep dan die van vrouwen. Dit verbaasde haar niet. Bij taal ging het om behoud. Vrouwenemancipatie betekende verandering, daar gingen generaties overheen (zie boek p. 226). Ook de biografie, Johanneke Liemburg, heeft een enorm netwerk, zeker in Friesland, inclusief onder Friestaligen en meer in het bijzonder ook in de Friese Greidhoek en het dorp Lollum waar Geertje Lycklama opgroeide. Deze achtergrond en kennis was o.i. essentieel voor het duiden van de betekenis van Lycklama's Friese achtergrond en het opgroeien in een klein gereformeerd dorp in Friesland voor haar verdere levensloop.

Liemburg had dan wel nooit van Lycklama gehoord voor ze de klus ter hand nam, ze heeft een boeiend beeld van haar neergezet, ook herkenbaar voor de intimi. Farah Karimi, tot vorig jaar fractie voorzitter van GroenLinks in de Eerste Kamer, kreeg het eerste exemplaar overhandigd. Karimi bekende evenmin van Lycklama gehoord te hebben, maar vond het een aanrader voor jonge generaties voorvechters van vrouwenrechten.